

interview Tülin Erkan

‘Taal is een plek om in te wonen’

Debutante Tülin Erkan is veel tegelijk: de dochter van een standvastige aardrijkskundelerares en een teruggetrokken tapijthandelaar. Een Oostends viswuf en een stille schrijfster. ‘Zodra je beseft dat iedereen gespleten is, ben je minder eenzaam.’

Katrien Steyaert

Ik heb een bloem van snoep voor je gemaakt’, zegt Tülin Erkan schalks. Op een dessertbord liggen ze inderdaad als zoete blaadjes en knoppen: koekjes van de Borgerhoutse bakker die naar popcorn smaken, met daartussen geschrakt Turks fruit. Het is een gebaar van gastvrijheid, die ze bij haar familie in Cappadocië onweerstaanbaar vindt, en misschien ook een manier om vertrouwde in te bouwen in een licht intimiderende situatie. Interviews geven maakt haar nerveus, bekend ze, haar nieuwe schrijversjas zit nog niet als gegoten.

Meer dan één recensent, inclusief de onze, strooide nochtans gul met sterren voor het filmische, fijngevoelige *Honingeter*, maar voor de zichzelf relativiserende Erkan voelt ook dat aan als fictie. Een ogenblik later zegt ze, meer tegen zichzelf dan tegen mij: ‘Maar misschien is doen alsof niet slecht. Misschien moet je jezelf een rol aanmeten om die uiteindelijk te worden.’

De blos in haar hals maakt plaats voor een schittering in haar blik. Er is zoveel dat haar na aan het hart ligt waarover ze wil praten: de literatuur, de liefde, taal en toewijding. ‘Zie je dat bureautje voor het straatraam? Uren heb ik daar gezeten. Jaren eigenlijk. Tussen het opborrelen van de eerste fragmenten van *Honingeter* en de publicatie zit zo’n zes jaar. Ik moest de dingen laten rijpen en, toegegeven, ik was lang murw door veel te lezen.’

Uw eerste veelbelovende tekst, over een boze chihuahua, schreef u al in het middelbaar, maar daarna nam deemoed de overhand?

(knikt) ‘Ik studeerde Taal- en Letterkunde Nederlands-Frans in Gent en kreeg daar bij momenten mokerslagen. Van *Bezonden rood* van Jeroen Brouwers bijvoorbeeld, vanwege zijn rauwheid die tegelijk zo mooi is. Het lezen gaf me veel, maar ontnam me tegelijk de moed om zelf iets bij te dragen. We lazen ook voornamelijk blanke mannen. Ik hoop dat er sindsdien aan de universiteiten een stroomversnelling is gekomen, maar wij lazen Simone de Beauvoir en dat was het qua vrouwen. Beseffen dat ik mijn stem heb en mag laten klinken, was een traag proces.’

Kort door de bocht, maar niets belette u om het bij le-

zen te houden.

‘Dat was heel comfortabel geweest.’ *(lacht)* ‘Het is absurd hoe vaak je schrijven kunt en wilt opgeven. Dan zat ik weer te staren naar een leeg blad en dacht ik ik zou nu pinten kunnen gaan drinken met mijn vriendinnen of samen met Ignace *(Cami, haar vriend, red.)* naar funny videos kijken. Maar ik ben koppig, en schrijven is ook wachten. Toegewijd zijn en daar de schoonheid van inzien. En plots is er die milliseconde waarin alles samenkomt: taal, inhoud, esthetiek. In een wereld die vaak niet klopt, klopt alles een zucht lang wel.’

RELIGIEUZE OMA'S

De hoofdpersonen in *Honingeter* moeten het aanvankelijk stellen zonder die glimpen van volmaaktheid. Ze hebben alleen gruzelementen van verloren geluk. Gevangen in transit, op de luchthaven van Istanbul, stelt de Turkse Sibel, opgegroeid in België, haar terugreis naar Brussel alsmat uit. Ze komt op de radar van Ömer, die ooit de liefde vond als gastarbeider in Genk,

‘Het breekt mijn hart dat Turkije vaak in het nieuws komt als een verstikkend conservatieve plek terwijl ik een totaal ander beeld meekreeg. Veel mensen drinken wel alcohol of zijn anti-Erdogan’

maar nu dag en nacht doorbrengt in zijn versleten stoel van veiligheidsagent. Hij weet niet meer wat thuis is. De derde in de dans, ex-piloot Wernicke, heeft er letterlijk geen woord meer voor, want hij lijdt aan een vorm van afasie. Een naamloze hond, die ook haar roedel mist, weeft een onzichtbare draad tussen de zoekende zielen.

Het motto van uw roman ontleent u aan Jacques Brel. Wijst hij de weg?

‘Ik ben al mijn hele leven verliefd op *Ne me quitte pas* en op de kwetsbare klungeligheid van *Mijn vlakke land*. De taal van mijn hoofdpersonen is ook gebrekig, maar door Wernicke te willen helpen, vindt Sibel de woorden terug die tot dan toe stokten aan haar strottenhoofd. ‘Je t’inventerai, des mots insensés’, zingt Brel treffend.’

Ömer en zijn collega Hasan zijn al even inventief. Ze gebruiken de fluittaal waarmee hun dorpsgenoten de afstand tussen valleien overbruggen.

‘Ver in mijn schrijfproces ontdekte ik dat er een film over bestaat, getiteld *Sibel* – hoe mooi kan toeval zijn? Dat fluiten doen ze in veel culturen, ook in de Turkse, al heb ik het zelf nog niet gehoord. Ik ervaarde er wel andere vormen van creatieve communicatie. Mijn mama, zus en ik brachten veel warme vakanties door in het dorp van mijn vaders familie in Cappadocië, je weet wel, die uitgestrekte maanlandschappen waar luchtballonnen door zweven. Jammer genoeg leerde mijn vader me zijn moedertaal niet, waardoor ik zijn moeder, mijn babaanne, niet begreep. Maar die kneep dan gewoon extra hard in mijn wangen of propte me vol lekker eten.’

‘Bijna elke kinderlijke herinnering is er een van overvloed’, schrijft u. Waren uw eerste woorden Turks ook zoet?

‘Sowieso. Ik kon snel vragen om een *dondurma*, een ijsje, of een stuk *karpuz*, watermeloen. In mijn roman bracht ik vanzelf odes aan de abrikoosgaarden en rituelen, zoals dat waarbij ze vertrekkers uitwuiwen met een schotelje water. Het breekt mijn hart dat Turkije vaak in het nieuws komt als een verstikkend conservatieve plek terwijl ik een totaal ander beeld meekreeg. Veel mensen drinken wel alcohol of zijn anti-Erdogan. Turken leven op breuklijnen, maar zijn fantastisch weerbare mensen met een al even fantastisch zangerige taal. Ik ben avondlessen Turks begonnen volgen en dat beïnvloedde me in mijn schrijven, want daarin zocht ik de klankharmonie van het Turks. Over die harmonie bestaan duidelijke regels, waardoor de taal vloeit als honing.’

Tülin Erkan (33) groeide op in Oostende, bij een Belgische moeder en een Britse grootmoeder. In de vakanties zag ze haar vader in Turkije. Onlangs verscheen haar debuut *Honingeter* (Pelckmans).

© Sebastian Steveniers

Bent u bang dat u, zoals de vogel waarnaar uw boek is vernoemd, uw zang verliest? De Australische geschubde lelhoningeter is met uitsterven bedreigd, vermoedelijk omdat de vogels hun paringsliedjes niet meer kennen.

'Ik begon niet aan de lessen uit angst, maar uit een soort heimwee naar de klanken die ik onbewust had opgeslagen. Als kind was ik een spons voor talen. Mijn oma is Brits - ze volgde de liefde naar Oostende - en in haar Anglicaanse kerk probeerde ik Engelse hymnes te ontcijferen. Ze voedde haar dochter ook op in het Frans, waardoor ik nu met mijn mama een komische mix van Frans en Nederlands spreek. Ik wist al vroeg:

'Ik snap dat al die kunstenaars, zoals Claus en Ensor, genoten van de grandeur van de koningin der badsteden en de bruisende uitwisselingen daar. Maar in mijn jeugd zag ik vooral triest verval. Te veel terminusgevoel'

taal wordt mijn kracht. Het strebertje in mij wilde er goed in worden.'

ZONDER WARD

The world is your oyster is geen idee dat Erkan meekreeg. Voor alles wat ze wilde, zou ze hard moeten werken, zag ze bij haar alleenstaande moeder, een lerares aardrijkskunde. 'Doordat ik op creatief vlak niet erg gestimuleerd werd, ontstond er een frictie die ik nu niet slecht vind, want daardoor koos ik doelbewust mijn eigen weg.'

► Lees verder op blz. 6

← Vervolg van blz. 5

Sibel stelt vast dat ze van de stamboom is gedwarfeld. Overkwam u dat ook?

'Nee, want mijn mama bood altijd wortels. Toen mijn ouders officieel uit elkaar gingen, voelde ik haar verdriet – ik was zo'n kind dat alles opslopte – maar ze deed vastberaden voort. Ook mijn oma heeft een tot voorbeeld strekkende onafhankelijkheid en trots.'

Waarom woonde uw vader in uw kindertijd eigenlijk niet bij jullie in Oostende?

'In de jaren 80 was het hier crisis op de arbeidsmarkt, terwijl hij in Turkije een goede job had als tapijthandelaar. Ik herinner me hoe zijn werknemers ons in die tapijten rondzwierden – heel leuk. In Turkije hebben ze een Dag van het Kind, en worden kinderen verwend en bijna vereerd. Op dat vlak is mijn vader atypisch. Tot de scheiding kwam hij in de winters telkens enkele maanden bij ons wonen en hij maakte van elke aankomst een show met veel cadeaus, maar de affectie verwaterde en hij werd steeds teruggetrokken. De tijd tot hij weer naar Turkije verdween, werd elk jaar korter.'

In *Honingeter* staat het te lezen: 'In elke aankomst huist een afscheid.'

'Voilà. Elke keer vloog ik mijn vader om de hals – die zalige geur van sigaretten en eau de cologne – en genoot ik van de pittige kofte (*vleesballetjes, red.*) die hij voor ons maakte. Tegelijk voelde ik het onafwendbare vertrek en bijbehorende verdriet. Intussen weet ik dat je afscheid kunt leren. Sibel, Ömer en Wer-nicke oefenen het tot ze het kunnen.'

De truc, lijken ze te zeggen, is: 'Niet omkijken.'

'Pas op, ik zeg niet dat het bij elk afscheid kan.' (*Ze wijst naar een prachtige houtskooltekening aan de muur*) 'Eind 2020 verloren we Ward Zwart (*Antwerps kunstenaar, hij was 35, red.*). Hij was als een broer voor Ignace, een vriend aan

'Het is zo gegroeid dat ik mijn vader niet veel meer zie of spreek. Het is best ontroerend: tegen mij zegt hij niets over *Honingeter*, maar ik hoor van anderen dat hij tegen iedereen pocht dat zijn dochter een boek heeft geschreven'

huis voor mij. Misschien dat ik daarom een halfjaar lang geloofde dat hij zou terugkomen – al die tijd kon ik niet schrijven – tot op een dag het besef toch binnenglipte. Sindsdien proberen we het gemis te dragen.'

VERLATINGSDRANG

Voor het eerst in ons gesprek slaakt ze een hoorbare zucht. 'Rouwen om Ward hakte er diep in. Maar als een afscheid minder rauw en abrupt is, kunnen we er wel beter in worden, geloof ik. Door begrip te hebben vooral. Als kind ben je zo met jezelf bezig dat je vergeet dat je ouders ook een leven hadden voor jij er was. Pas vrij recent besepte ik dat mijn vader heel jong zijn eigen vader verloor en misschien daardoor moeite had om zich te binden. Veel lezen ontwikkelde mijn mensenkennis. Je inleven in een ander behoedt je voor navelstaren en brengt meer begrip, ook voor vorige generaties.'

De toonaangevende Turkse schrijfster Elif Shafak zegt dat we van onze ouders en grootouders niet enkel de kleur van ogen, maar ook pijn en trauma's erven. 'Helemaal akkoord. Ik heb zelf wat Ignace verlatingsdrang noemt. Ik wil me

altijd indekken, ervoor zorgen dat ik eerst kan vertrekken voordat de ander mij dat aandoet. Maar ik vecht ertegen en ben al zeventien jaar in deze relatie, met veel overtuiging.'

Begrijpt u dat het niet iedereen lukt om zo'n negatieve overerving te doorbreken?

'Natuurlijk. De lijn naar verlichting is zelden recht, zeker als het gaat om iets als oorlogstrauma's. Dan moet je de pijn erkennen en tijd geven, denk ik, en van het kleine naar het grote gaan. Als je je blindstaart op een hele bevolkingsgroep, zie je de kwetsuren niet, maar als je inzoomt op één mens, vind je vooral raakvlakken.'

Sibel fluistert het: 'Samen zijn we ont-heemd'.

'Dat raakt voor mij aan de essentie. Ik kan mij gespleten voelen tussen mijn moeders en vaders cultuur, ik kan mij ontheemd voelen bij mijn Turkse familie omdat ik niet voluit kan communiceren, maar door de vele reacties van lezers op *Honingeter* weet ik dat die emoties universeel zijn. Het maakt je op slag minder eenzaam. Ik geef toe dat ik tussen twee stoelen vallen lange tijd als een handicap zag, maar nu vind ik kunnen spelen met mijn meerlagigheid een rijkdom.'

Lezers andere perspectieven bieden: is dat uw telos, zoals u een hoofdstuk doopt, uw bestaansreden?

'Dat is waarom ik wil blijven schrijven, ja, om te helpen. En dus te helpen losweken. Mag ik uit *Sprakeloos* van Tom Lanoye citeren?' (*ze opent een dik, kleurrijk notitieboek*) 'Er woekert een hardnekkig misverstand bij kenners en bij leken dat schrijven bewaren betekent, vastleggen wat bestaan heeft zoals het bestond. Het is natuurlijk andersom: schrijven is vernielen, bij gebrek aan beter. Waar je over schrijft, gaat pas dan en juist daardoor voorbij. Literatuur is loslaten, schrijven is verdrijven.'

JODELEN

Op haar pantoffels in heerlijk bompantmotief glijdt ze naar haar boekenwand en komt terug met *On earth we're briefly gorgeous* en *Burnt sugar*. 'Als dubbelbloeden', zegt ze, 'schrijven Ocean Vuong en Avni Doshi met veel respect over verknippte familierelaties, hard en zacht tegelijk – dat vond ik een revelatie.' Ik vraag me luidop af of zij dat koude en warme ook in zich heeft. Ze knikt. 'Eigenlijk zit dat dubbele in mijn naam. Tülin betekent 'schijnsel rond de maan' en strookt met de zachte manier waarop ik met mensen probeer om te gaan, terwijl Erkan 'bloed van een soldaat' betekent. Da's wat overdreven, maar ik kan wel hard zijn, vooral wanneer ik mezelf weer eens geen ruimte gun om op mijn bek te gaan.'

Wie helpt u om die faalangst, die hang naar perfectie te temperen?

'Ignace. Door zijn onbevagenheid en speelsheid durft hij te mislukken. Als

beeldend kunstenaar maakt hij zelfs werk dat bedoeld is om kapot te gaan. Op zijn laatste tentoonstelling mochten bezoekers met fragiele, keramieken tullen spelen. Zo leerden ze de schoonheid van scherven zien.'

Ömer heeft daar moeite mee, want het ene moment danste hij nog met zijn vrouw, het volgende waren ze elkaars taal helemaal verleerd.

'Een gedeelde taal blijven vinden is niet gemakkelijk. Doordat Ignace zo licht leeft en ik altijd duizend voorzichtige afwegingen maak, begrijpen we elkaar weleens niet. Maar we vinden dezelfde dingen belangrijk, dat is onze lijn. Eigenlijk is dit een ferm uit de hand gelopen vakantieliefde, want ik leerde Ignace op mijn zestiende kennen tijdens een hardcore-optreden en dacht: Oké, ik wil jou wel als zomerlief. Die lage verwachtingen hebben geholpen, denk ik, net als het feit dat we in onze eerste jaren ver uit elkaar woonden.'

Geen smachtend meisje dat elke minuut bij haar lief wou zijn?

'Toch wel, maar ik had veel geduld en vond die afstand zinvol. Daardoor bleven we moeite doen voor elkaar. Uiteindelijk ben ik hem gevolgd naar Antwerpen, maar ik had al eerder beslist dat ik weg wilde uit Oostende. Te veel terminusgevoel. Ik snap dat al die kunstenaars, zoals Claus en Ensor, genoten van de grandeur van de koningin der badsteden en de bruisende uitwisselingen daar. Maar in mijn jeugd zag ik vooral triest verval en voelde het beklemd dat iedereen elkaar kende. Ik verlangde naar de anonimiteit van een grootstad, maar op mijn oude dag zie ik mezelf wel met een teckel over de dijk lopen en pannenkoeken eten met mijn vriendinnen. Als wij bij elkaar zijn, ben ik direct weer dat Oostends viswuf.'

Maakt u nog vaak de overtocht naar Turkije?

'Ik wilde lange tijd niet gaan omdat ik er teruggekatapulteerd werd naar mijn rauwe kinderverdriet. Ondertussen kreeg ik door te lezen en schrijven meer perspectief en ga ik graag op bezoek. Het is zo gegroeid dat ik tussendoor mijn vader niet veel meer zie of spreek. Het is best ontroerend: tegen mij zegt hij niets over *Honingeter*, maar ik hoor van anderen dat hij tegen iedereen pocht dat zijn dochter een boek heeft geschreven.'

Hij blijft de man van de bochtige omgang.

'Ja. En hij is lang niet de enige. Zo veel mensen spreken een andere taal, figuurlijk of letterlijk. Alleen al het feit dat het Turkse alfabet 29 en het Nederlandse 26 letters telt, werpt hindernissen op. Maar die zijn overbrugbaar. Je kunt tijdelijk aversie of verwarring toelaten, maar daarna overlapt je waar je kunt overlappen. En als mensen niet kunnen spreken, gaan ze vanzelf zingen, fluiten of jodelen. We zijn spitsvondig.'